

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

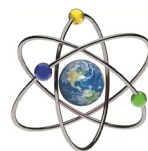
No7
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 698 sahifa,
1-iyul, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Umarova H. O'. – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti rektori

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik

Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik

Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor

Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor

Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor

Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor

Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor

Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor

Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)

Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)

Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)

Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)

Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)

Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)

Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent

Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor

Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor

Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor

G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)

Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti

Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor

Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)

Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetlari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)

Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent

Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori

Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari

Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Umarova H. O'. – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Rector of the Nizami National Pedagogical University of Uzbekistan

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Konvergent tahririyat mas'uliyati: Yangi O'zbekistonni barpo etish jarayonini yoritish tendensiyalari	16
Doniyorov Salim Musurmonovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy bilimlarini shakllantirish.....	23
Nazarov Odil Omanqulovich	
"Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"da ijtimoiy-pedagogik hamkorlikning o'rni	27
Abirova Umida Nazarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan nutq nuqsonlarini oldini olish va uning ahamiyati	30
Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li	
Pedagogik jarayonda axloqiy qarashlarni shakllantirish usul va vositalari	34
Xudoykulova Shaxlo Mamaniyozovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining ijodkorligini rivojlantirishda ta'limiy o'yinlarning ahamiyati	38
Salimova Dilmira Farxodovna	
Aholining iqtisodiy axborot savodxonligini oshirishdagi muammo va kamchiliklar	41
Rajabov Asliddin Xolmirzayevich	
Favqulodda vaziyatlar yo'nalishi ta'limida muloqotning ahamiyati.....	44
Boltayev Baxtiyor Yunusovich	
Biologiya ta'limi va raqamli texnologiyalar	48
E. Po'latova	
Boshlang'ich ta'limga tayyorlov guruhi bolalarini kasbga yo'naltirishda stem yondashuvining ahamiyati ...	51
Egamova Ravshanoy Surobjonovna	
O'zbekiston TIMSS natijalarini qanday yaxshilashi mumkin?	
Innovatsion ta'lim yondashuvlari va samarali strategiyalar.....	55
G'ayniddinov Shayxislom Tolibjon o'g'li	
Nutq kamchiliklarini bartaraf etishda mutaxassislar hamkorligi	60
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Developing Student's Critical Skills Through Technology-Enhanced English Lessons	63
Mavlonova Dildora Shuxrat qizi	
Bahrom Ro'zimuhammad she'rlarini o'qitishda integratsiya usulidan foydalanish	67
Nomozova Dilobar Suyun qizi	
Aksiologik yondashuvlar asosida bo'lajak pedagoglarda altruizm ko'nikmalarini shakllantirish: bosqichlar va tamoyillar	72
Norboyeva Moxigul Shavkat qizi	
3D Modeling of Virtual Chemical Laboratories	75
Qayumov Jamshid Ma'rufjon o'g'li	
Fostering Metacognitive Skills in Efl Learners Through Ai-Supported Instruction: a Review of Recent Literature	80
Ruzieva Maftuna	
Onlayn va gibril ta'lim sharoitida mashinasozlik texnologiyasi faniga qiziqishni oshirishning nazariy asoslari.....	85
Sarimsakova Soxibaxon Raxmonjanovna	
Loyihalashtirilgan integral darslar samaradorligi (9-sinflar uchun "Metallar va ularning umumiy xususiyatlari" mavzusida)	88
Sharipova Hakima Shavkatovna	
Metacognition and Self-Regulated Learning	92
Turayeva Nazira Ibragimovna	
Методические возможности совершенствования обучения научной письменной речи на основе коммуникативно-деятельностного подхода	95
Меденцева Наталья Петровна	
Transformatsion jarayonlarda tibbiyot oliy ta'lim muassasalari raqobatbardoshligini oshirish strategiyalari	100
Jonibekov Jasur Jonibekovich	

O'zbek milliy musiqasi: boy madaniyat va san'atning ajralmas qismi.....	105
Rustamova Maxsuma Farxodbek qizi	
Sharq va G'arbda tibbiyot fanlarining yaratilishi tarixi.....	108
Bakayev Najmiddin	
Didaktik o'yinlar bola faoliyatining asosiy vositasi sifatida.....	112
Egamova Madina Qobil qizi	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalarining konvergent-kreativ tafakkurini takomillashtirishning didaktik asoslari.....	116
Egamova Shukriya Amanovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida universal ta'lim faoliyatlari orqali tarbiyaviy maqsadlarga erishish imkoniyatlari	119
G'aybullayeva Nafisaxon Nosirjon qizi	
Matematika o'qitishning klassik metodlaridan zamonaviy usullarga o'tish	124
G'ofurov Jamoliddin Xusniddinovich	
Jahon miqyosida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	128
Hoshimova Dilnoza Boymirzoyevna, Mahmudova Zulfiya Homidovna	
Bo'lajak o'qituvchilarning prognostik kompetensiyasini rivojlantirish tamoyillari.....	131
Ikromova Munisa Sheraliyevna	
Bo'lajak muhandislarni kasbiy tayyorgarligini grafik ma'lumotlar asosida oshirishning didaktik asoslari	134
Jumanazarova Zuhra Qosimjonovna	
Sport va jismoniy tarbiya pedagogikasida innovatsion metodlar	138
Jumanova Iroda Shokirjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	141
Jumayeva Sarvinov Ilhombekovna	
Talabalarda nutqiy tarkibiy tuzilmalarni shakllantirish texnologiyasi	145
Kiyamova Maxbuba Sultanovna	
Innovatsion yondoshuv asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining fikrlash qobiliyatini rivojlantirishning amaliy jihatlarini	148
Mamadiyev Jamol	
Ingliz tili matnlarini o'rganishda 6-sinf o'quvchilarining grammatik kompetensiyasini oshirish va tatbiq qilishning samarali usullari.....	152
Sharipova Firuza Mehriddinovna	
Kar va zaif eshituvchi yuqori sinf o'quvchilarining axborot kompetensiyasini rivojlantirish modeli	155
Tursunov Hojiakbar Hamidullo o'g'li	
Maktabgacha ta'limda shaxsga yo'naltirilgan ta'lim – pedagogik muammo sifatida.....	159
Xallovkova Maksudaxon Ergashevna	
Altruistik xulq-atvorning shaxsiy va ijtimoiy determinantlari.....	162
Xatamova Ferangiz Ibodulloevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik mahoratini teatr pedagogikasi vositalari orqali rivojlantirishning xorijiy va milliy tajribasi	166
Xudoyberganova Matluba Qulsoxatovna	
Refleksiv yondashuvning ta'lim jarayonidagi o'rni va afzalliklari.....	170
Yodgorova Gulrux Farhodovna	
Совершенство методики формирования компетентности будущих студентов-искусствоведов в условиях цифрового образования.....	174
Юлдашев Эргаш Сабинович	
O'z-o'zini rivojlantirish tushunchasi va uning pedagogik mohiyati.....	177
Kudenov Temurbek Maxsetbaevich	
Boshlang'ich sinf o'qish darslarida hikoya janrini o'qitishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish dolzarb muammo sifatida	180
Ergasheva Shoxida Nurmuxammadovna	
Ingliz tili darslarini interaktiv tashkil etishda raqamli ta'lim vositalarining o'rni va metodik yondashuvlar	185
Raxmatullayeva Barno Baxtiyor qizi	
The Effectiveness of Using Podcasts to Enhance Listening Comprehension and Vocabulary Acquisition in Secondary School English Classes	189
Meliboyev Zuxriddin Isroil ugli	

O'zbekiston tarixi darslarida pedagogik improvizatsiyani texnologiyalashtirish va raqamlashtirish imkoniyatlari	192
Ergasheva Muhayyoxon G'anijonovna	
Tasviriy faoliyat vositasida maktabgacha yoshdagi bolalarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning samaradorligi.....	196
Arslanova Umidaxon Komiljon qizi	
Baxtli pedagoglar sirlari yoki kasbdagi subyektiv farovonlik	201
Adilova Zulfiya Djavdatovna	
Ayollarning siyosiy faolligini oshirishda gender kvotalarining o'rni	204
Abdukaxorova O'g'iloy Isroiljon qizi	
The Content of Developing Students' Communicative Culture Through a Bilingual Approach	207
Abdukhaliyeva Feruzakhon Ulugbek kizi	
Maktabgacha yoshdagi nutqida kamchiligi bo'lgan bolalar so'zlashuv nutqini shakllantirishda o'yin texnologiyalaridan foydalanish ahamiyati.....	210
Abdullayeva Ugiloy Djurayevna	
Chet tili intellektual va kasbiy rivojlanish kaliti	214
Aripova Sayida Abdullaxatovna	
Raqamli etiket: zamonaviy ta'limda yangi madaniyat talabi	217
Rasuljon Atamuratov	
Raqamli xiyonat: zamonaviy munosabatlar va sodiqlik inqirozi.....	221
Azizova Shodiya Utkur qizi	
Badiiy tarjimada leksik birliklarning lingvomadaniy aspektlari	224
Mardiyeva Maxbuba Shavkatovna	
O'quvchilarda funksional savodxonlikni rivojlantirishga yo'naltirilgan dasturiy platformani pedagogik loyihalash.....	228
Obloqulov Sulaymon Maxmayusuf o'g'li	
Kurashchilar orasida jarohatlarning oldini olish: reabilitatsiya va profilaktik uslublar	232
Ochilova Sarvinoz Salim qizi	
Xalq og'zaki ijodi vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini o'quvchilarning o'qish savodxonligini rivojlantirishga tayyorlashning pedagogik-psixologik jihatlari	236
Oxunova Nozimaxon Mirzag'ulom qizi	
Loyiha asosidagi o'qitish orqali yoshlarda liderlik qobiliyatini rivojlantirish usullari.....	239
Risvayeva Charos Zaydilla qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'yinlar vositasida o'rgatishga qaratilgan mashq va topshiriqlarning samaradorligi	242
Toshniyozova Dildora, Meliyeva Nargizaxon	
Bo'lajak o'qituvchilarni tarixiy va ma'naviy ideallarga aksiologik munosabatini rivojlantirish modeli	245
Tursunova Dilnoza Adhamjon qizi	
Shaxs rivojlanishida pedagogika va psixologiyaning o'rni	248
Umirova Guldon Jamoliddin qizi	
Toshkent shahri havosi ifloslanishining sabablari va oldini olish choralari	251
Ungalov Akmal Navruzovich	
Sun'iy intellekt asosida tuzilgan interaktiv platformalar va ulardan foydalanuvchi tajribasi	254
Xabirova Zulfiya Anvarbekovna	
Talabalar ijtimoiy faollik indeksini rivojlantirishda tyutorlik faoliyatining o'rni va ahamiyati	257
Xamrakulov Jasurbek Muxammadjon o'g'li	
Hozirgi davr pedagogikasida sharqona ta'limning ahamiyati.....	260
Yuldasheva Mastura Islamovna	
Пословицы и поговорки как отражение картины мира	263
Алламбергенова Шахноза Садатдиновна	
Raqamlashtirish sharoitida talabalarning mustaqil ta'lim olish kompetensiyasini rivojlantirishda mustaqil ta'limning o'rni	268
Abdumannopov Muhammadsahib Muhammadyusuf o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kasbiy-kreativ kompetensiyalarini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlar.....	272
Khadicha Mukhamadiyeva Karomatovna	

Zamonaviy didaktik yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning analitik va ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirish.....	277
Mo'minova Gulhayo Turg'unboy qizi	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarni tyutorlik faoliyatiga tayyorlashning pedagogik shart-sharoitlari	280
O'rinova Nilufar Muhammadovna	
Aholi o'rtasida yoshlarning pedagogik intervensiyalar orqali ilmiy faolligini oshirish va sog'lom turmush tarzini shakllantirish metodikasi.....	286
Raximov Xasanboy Kamoliddin o'g'li	
Buyuk ipak yo'li – yangi geosiyosiy va iqtisodiy aloqalarning tarixiy asosi sifatida.....	290
Tugalova Madina Erkin qizi	
Ilk maktabgacha yoshdagi bolalarda sensor tarbiya.....	293
Umarova Muyassarxon A'zamjonovna	
Rus tilida o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy-metodik asoslari	297
Xanova Dilrabo	
Didactic Possibilities of Teaching English in Primary Schools Based on 3D Interactive Technologies	303
Kholiqova Lutfiya Umurzoqovna	
Raqamli dasturiy vositalari asosida organik kimyo fanini o'qitish jarayonlarini loyihalashtirish modeli	306
Ametova Guljamila Elbrusovna	
Talabalarda informatsion-analitik kompetentlikni rivojlantirishning amaliy asoslarini takomillashtirish	310
Baydjanov Bekzod Xaitboyevich	
Aksiologik yondashuv asosida o'quv mashg'ulotlarini tashkil etishning til o'rganish jarayonidagi ahamiyati.....	314
Choriyeva Feruza Amrullayevna	
Ibrayim Yusupovning "Saksovu" she'rini o'qitish metodikasi	317
Darmonov Allayar Abdilxaq uli	
Innovatsion ta'lim sharoitida talabalarning madaniyatlararo kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi....	320
Ergasheva Anbar Shaymardan qizi	
Oiladagi zo'ravonlik: sabablari, oqibatlar va psixologik yondashuvlar	324
Jo'rayeva Kaniza Akbarali qizi	
Darsda talabalar nutqiy qobiliyatini shakllantirish masalalari.....	329
Kamoliddinova Maftuna Xusniddin qizi	
Nodavlat ta'lim tashkilotlari o'quvchilarida kreativlikni shakllantirishni boshqarish	334
Nasriddinov Xasan Baxtiyor o'g'li	
Nutq nuqsoniga ega bolalarni maktabga tayyorlashda psixologik aspektlar va pedagogik yondashuvlar ...	339
Normatova Maftuna Kengash qizi, Kamolova Gulshoda Jobir qizi	
Talabalarni ma'naviy tarbiyalash diagnostikasining psixologik va pedagogik manbalardagi talqini	346
Saotmuratova Zebo Yuldash qizi	
OTM talabalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishning tashkiliy va pedagogik shart-sharoitlari.....	350
Tokumbetova Mexribonu Shavkat qizi	
Ma'naviy yetuklik sari: jadid adabiyotining o'rni.....	356
Abdullayev Ro'zimuxammad Akramjon o'g'li	
Nemis tilida derivatsion leksik birliklarning o'qitishning lingvodidaktik asoslari	361
Abduraxmanov Sirojiddin Muminkulovich	
Bo'lajak o'qituvchilarda baholash madaniyatini shakllantirish: adolatli, obyektiv va motivatsiyalovchi baholashga tayyorlash	365
Boymirzayev Farxodjon Raxmatjon o'g'li	
Maktab ta'limida ko'paytirishning qulay usullari.....	371
Ergasheva Shahlo Shoabdullo qizi	
Sensor integratsiya buzilishlari bolaning nutq, harakat va hissiy rivojlanishiga ta'siri	375
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Inson jamiyatdagi ish faoliyatida va psixologiyasida sportning o'rni.....	378
Isoqov Nuriddin Halim o'g'li	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini integrativ o'qitishga metodik tayyorgarligini takomillashtirish	382
Jo'rayeva Nargiza Jamolidinovna	
Обучение дошкольников иностранному языку в различных видах неречевой деятельности	386
Марасулова Доно Нигматуллаевна	

Til o'rgatishda matnning didaktik va kommunikativ ahamiyati	389
Ungarbayeva Ayman Davletbayevna	
Munavvarqori Abdurashidxonov – jadidchilik harakatining ma'rifatparvar yo'lboshchisi	393
Xasanboyeva Ruxshona Nurmatjon qizi	
Dars jarayonida o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini shakllantirish	396
Yulchiyeva Shoxsanam	
Особенности использования современных педагогических технологий в преподавании естественных наук в общеобразовательной школе	399
Мажидова Мадина Фархадовна, Мажидов Шерзод Фархадович	
Повышение информационной грамотности и формирование информационной культуры студентов в среде дистанционного обучения.....	403
Р. К. Аuezova	
Воздействие медиа в контексте социального формирования личности.....	407
Хайдарова Гулинур Нурбек кизи	
Теоретические основы развития интеллектуальных способностей студентов	411
Чинкулова Гулмехра Бахроновна	
O'qituvchining o'z darsini tahlil qilishi: tajriba va amaliyot	417
Djuraboyev Maqsudbek Karimbek o'g'li	
Innovatsion yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini rivojlantirishda ma'naviy-axloqiy tadbirlarning o'rni	423
G'aybullayeva Sabohat Ulug'bek qizi, Karshiyev Jaxongir Abdirayimovich	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining adabiy kompetensiyalarini rivojlantirishda matn ustida ishlashning ahamiyati.....	426
Islomova Xafiza Azamatovna	
O'quvchilarda estetik qobiliyatlarni shakllantirishda xalq og'zaki ijodining tarbiyaviy-metodik salohiyati	430
Kaxarova Gulnora Sa'dullayevna	
Boshqaruv kompetentligi tushunchasining pedagogik psixologik va menejment sohalaridagi ilmiy asoslari va evolyutsiyasi.....	434
Mamatqulova Kimyoxon Abdujalilovna	
Muhandislik ta'limida zamonaviy kompyuter grafikasi vositalari yordamida talabalarning konstruktorlik faoliyatini rivojlantirish.....	438
Muxitdinov Abdurahob Abduvalievich	
Turizm sohasiga oid terminlarni o'qitishda axborot texnologiyasi orqali takomillashtirish	442
Nishanova Hafiza Vafogulovna	
Ilmiy maqola yozish kompetensiyasini rivojlantirishda statistik metodlarni integratsiyalashning ta'limiy samaradorligi	446
Rahimova Indira Quddrat qizi	
Sotsiologiyavistikaning asosiy tushunchalari va konsepsiyalari	451
Rustamova Mohimbonu Maxammadjon qizi	
Pedagogik mahoratni baholashda O'zbekiston va Kanada tajribasining qiyosiy tahlili	455
Tursinova Zoxida Sharabidinovna	
Basketbolning insonning jismoniy va kognitiv rivojlanishiga ta'siri: ilmiy tahlil.....	463
Umarjanov Alimardon Alisher o'g'li	
Talaba qizlar psixik salomatligi xususiyati deviant xulq-atvorni keltirib chiqaruvchi omil sifatida.....	466
Xasanova Mashxura Abduvalievna	
Ta'lim jarayonida o'yinlardan samarali foydalanish texnologiyasi.....	471
Ortiqova Yulduz Akram qizi	
Innovatsion ta'lim muhitida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik mahoratini teatr pedagogikasi vositalari orqali rivojlantirish	475
Xudoyberganova Matluba Qulsoxatovna	
Talaba-qizlarda ongli vatanparvarlikni aniqlashda L. Starkining tanqidiy fikrlashni baholaydigan modifikatsiya qilingan testidan foydalanish metodikasi	479
Egamberdiyeva Nodira Melibayevna, Xaydarova Ra'no Anvarovna	
Akademik litseylarda fizikani o'qitish jarayoniga "Case-Study" metodini integratsiyalash	484
Batirov Behzod Baratovich	
Nasriy asarlarni o'rgatish samaradorligini oshirish	489
Maftunaxon Akbarova	

Autik spektr buzilishi bo'lgan bolalarda sun'iy intellekt yordamida shaxsiylashtirilgan o'qitish	493
Norboyeva Zamira Ravshanbekovna	
Milliy libos dizaynida an'anaviy va zamonaviy elementlar uyg'unligi	496
Xo'jamurodova Sevinch Abdilmajidovna	
Роль дидактических игр в развитии пространственного воображения учащихся	499
Валиев А. Н., Иброхимова Д. Н.	
Технология проблемного обучения как средство формирования критического мышления при обучении русскому языку	505
Собирова Гулибарно Зайнитдин кизи	
Bo'lajak o'qituvchilarning amaliyot jarayonida raqamli pedagogik resurslardan foydalanish samaradorligi	510
Djuraboyev Maqsudbek Karimbek o'g'li, To'xtayeva Robiya Ravshanbek qizi	
Changes in Milk Production and Quality Indicators of Milk Flow (Goats) in Accordance With their Origin and Feeding	515
Abdurasulova Kamola G'afurovna, Pardayeva Muborak, Tursunqulova Diyora, Fayziyeva Vazira	
Maktab o'quvchilarining tarixiy jarayonlarni idrok etishida badiiy adabiyotlarning o'rni	519
Akbutayeva Nafisa Bozarovna	
Talabalarda ijodiy kompetensiyaning pedagogik-psixologik jihatlari	525
Berdiyeva Nilufar Berdiyeva qizi	
Bo'lajak muhandislarni kasbiy faoliyatga tayyorlash muhim pedagogik muammo sifatida	529
Ibragimov Abdulla Abdurayimovich	
Nutqiy rivojlanishi sust bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalarda ko'rgazmali-obrazli tafakkur xususiyatlari	536
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Biologiyaning "Ekosistema" bobini muammoli o'qitish metodikasini takomillashtirishga doir materiallarni tanlash tamoyillari	540
Jumanov Muratbay Arepbayevich, Ravshanova Umida Baxriddinovna	
Sharq mutafakkirlarining ma'naviy merosidan maktabgacha yoshdagi bolalarda axloqiy sifatlarini shakllantirishda foydalanish	544
A. Abdumannatov, Kattayeva Xumora Mamadiyor qizi	
Yoshlar ma'naviyatining shakllanishida milliy an'analar va qadriyatlar	548
Kulmatov Primkul Melikuziyevich	
Ingliz tilini o'qitishda kommunikativ yondashuv va ertaklardan foydalanish	552
Madina Tashpulatova	
Globalashuv davrida jahon geografiyasida siyosiy jarayonlar	555
Mamatkulova Mayaguzal Yalkapberdiyevna	
Ixtisoslashgan maktablarda ona tili va adabiyot darslarida kommunikativ mashqlardan foydalanish metodikasi	559
Mavlanova Saidaxon Umarovna	
How Bilingualism Enhances Human Personality	564
Musulmonova Shokhriza Mukhtorjon kizi	
Axborot texnologiyalar asrida pedagoglarning tarmoq uyushmalari: norasmiy ta'lim platformasi uzluksiz kasbiy rivojlanish vositasi sifatida	568
Pulatova E'tibor Obidovna	
Oliy ta'lim muassasalarida talabalarga ma'naviy qadriyat sifatida insonparvarlik tuyg'ularini singdirish prinsiplari	572
Xakimova Marxabo O'raqovna	
Harbiy vatanparvarlik tushunchasi va uning nazariy asoslari	576
Xudoyqulov Alimjon Obloqulovich	
Bo'lajak pedagoglarni kompetensiyaviy yondashuv asosida sinf rahbari faoliyatiga tayyorlashning texnologiyasi	579
Xusenova Sadaqat Botirovna	
Dars jarayonida o'quvchilarning diqqat etishmovchiligini oldini olish	585
Yulchiyeva Shoxsanam	
Факторы, влияющие на развитие духовно-эмоционального интеллекта: методы и приёмы его развития на уроках литературы	589
Наврузова Е. П.	
Об особенностях применения энергетических терминов на уроках русского языка	592
Халикова Мухтарам Набиевна	

Klaks-pedagogikasi: G'arbiy Yevropadan O'zbekiston ta'lim amaliyotiga integratsiya imkoniyatlari	595
<i>Adilova Noila Baxridin qizi</i>	
New Modern Technologies in Teaching the Science of Ontogenesis Psychology.....	600
<i>Ahmadjonova Nargizaxon Adiljanovna, Turg'unova Sarvinoz</i>	
Psycholinguistic Characteristics of Prospective Teachers and Their Impact on Communicative Competence	604
<i>Babayeva Shahnoza Oybek qizi</i>	
Developing Intellectual Skills in Preschool Preparatory Groups.....	607
<i>Ergalieva Janar Aytkalievna</i>	
Arxitektura ta'limida virtual va kengaytirilgan reallik ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	610
<i>Foziljonova Mohichexaxon Rahimjon qizi</i>	
Multimediali o'rgatuvchi majmua hayot faoliyati xavfzislgi va mehnat muhofazasi fanini o'qitishning elektron vositasi sifatida	614
<i>Hamidov Odil Abdurasulovich</i>	
Tizimli yondashuv asosida o'quvchilarning ma'naviy dunyoqarashini rivojlantirishning pedagogik asoslari.....	618
<i>Hasanova Gulbahor Davlatmamatovna</i>	
The Role of Art in Developing Creativity in Preschool Children.....	623
<i>Ibragimova Lizakhan Avezovna, Jakhmetova Aynura Azamatovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodiy fikrlashni shakllantirishda hikoya janrining o'rni.....	625
<i>Isroilova Bibioysha Ikromjon qizi</i>	
Pedagogik tolerantlik zamonaviy oliy ta'lim muasssasalari magistratura talabalarining professional sifati sifatida	632
<i>Narzullayev Doniyor Shuxrat o'g'li</i>	
Case Study metodini biologiya ta'limiga integratsiya qilish orqali o'quvchilarning tabiiy-ilmiy kompetensiyalarini shakllantirish	639
<i>Raupova Mehrinigor Haydarovna</i>	
Rinolaliya nutq nuqsoniga ega bo'lgan bolalar tasavvur xususiyatlari	644
<i>Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi</i>	
Talabalarda statistik va ehtimollik tafakkurini shakllantirishda 5E modelining o'rni	647
<i>Saliyeva Sevara Ma'mirbek qizi, Botirova Mavluda To'xtasin qizi</i>	
Inklyuziv ta'lim jarayonini tashkil etish jarayoni va samaradorligi	651
<i>To'xtamatova Maftuna Ismonjonovna</i>	
STEAM ta'lim texnologiyasining optika bo'limini o'qitishdagi samaradorligi.....	655
<i>Turdaliyev Ulug'bek Valijon o'g'li</i>	
Umumta'lim maktablarida chet tili o'qitishda raqamli platformalarni integratsiya qilishning texnologiyasi va samaradorlik modeli	658
<i>Tursunboyeva Mavjudaxon Shukurillo qizi</i>	
Autistik spektri buzilishi bo'lgan bolalarda sensor-motor korreksiya asosida psixomotor rivojlanishni qo'llab-quvvatlash tizimi	664
<i>Usmanova Nilufar Ilhom qizi</i>	
Prostata bezining xavfsiz giperplaziyasi profilaktikasini augmented reality texnologiyasi asosida o'qitishni takomillashtirish	670
<i>Xo'jamberdiyev O'tkirbek Egamberdi o'g'li</i>	
Ecological Education in General Education Schools.....	675
<i>Xojanov Baxadir Keunimjaevich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida talabalarning volontyorlik faoliyatini tashkil etishning nazariy jihatlarini	678
<i>Xushnazarova Ma'mura Nodirovna</i>	
Xalq qo'shiqlari orqali 6–7-sinf o'quvchilarida adabiy- nutqiy kompetensiyalarni rivojlantirish	681
<i>Yuldasheva Noila Ravshan qizi</i>	
Креативное мышление: на пути к совершенствованию	685
<i>Абдулбориева Мехруза Анвар қизи</i>	
Зарубежный опыт в профессиональном образовании: тенденции и перспективы.....	689
<i>Азизова Асаль Руслановна</i>	
Muloqot turlari klassifikatsiyasi xususida shaxslararo muloqot madaniyati	693
<i>Urakov Sherzod Raxmonovich, Usarov Orifjon Olimovich</i>	

CASE STUDY METODINI BIOLOGIYA TA'LIMIGA INTEGRATSIYA QILISH ORQALI O'QUVCHILARNING TABIIY- ILMIY KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH

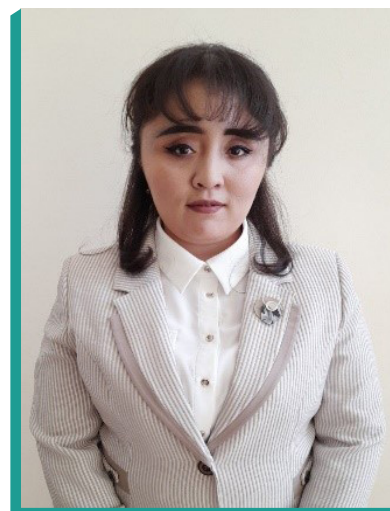
Raupova Mehrinigor Haydarovna

Buxoro davlat universiteti¹, Buxoro davlat pedagogika instituti²

Biologiya kafedrası dotsenti,

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

<https://orcid.org/0000-0002-1762-8940>

Annotatsiya: Ushbu maqolada biologiya ta'limi jarayonida o'quvchilarning tabiiy-ilmiy kompetensiyalarini rivojlantirish uchun "Case study" metodini qo'llashning samarali yo'llari tadqiq qilingan. Maqolaning asosiy maqsadi – an'anaviy ta'limni interfaol keys-texnologiyalari bilan integratsiya qilish orqali o'quvchilarning nazariy bilimlarini real hayotiy vaziyatlar bilan bog'lash va amaliy ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat. Ilmiy yangiligi shundaki, biologiyaga oid maxsus ishlab chiqilgan keyslar to'plami o'quvchilarda nafaqat fanga oid bilimlarni, balki muammoni tahlil qilish, tanqidiy fikrlash va jamoada ishlash kabi XXI asr ko'nikmalarini ham bir vaqtning o'zida rivojlantirishini amaliy natijalar orqali asoslab beradi. Muallifning xulosasiga ko'ra, ushbu metod o'quvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantirib, ta'lim sifatini oshirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Case study, biologiya ta'limi, tabiiy-ilmiy kompetensiya, interfaol metodlar, pedagogik texnologiyalar, kompetensiyaviy yondashuv, keys-texnologiyasi, tanqidiy fikrlash.

Abstract: This article investigates effective ways of using the "Case study" method to develop students' natural-scientific competencies in biology education. The main purpose of the article is to form students' practical skills by integrating traditional teaching with interactive case-study technologies, thereby linking theoretical knowledge to real-life situations. The scientific novelty is that, based on practical results, the study substantiates the effectiveness of a specially developed set of biology-related cases, which simultaneously develops not only subject-specific knowledge but also 21st-century skills such as problem analysis, critical thinking, and teamwork. The author concludes that this method serves as a crucial tool for improving the quality of education by transforming the student from a passive listener into an active participant.

Key words: Case study, biology education, natural-scientific competence, interactive methods, pedagogical technologies, competency-based approach, case-study technology, critical thinking.

Аннотация: В данной статье исследованы эффективные пути применения метода "Case study" для развития естественно-научных компетенций учащихся в процессе преподавания биологии. Основная цель статьи – формирование у учащихся практических навыков путем интеграции традиционного обучения с интерактивными кейс-технологиями, что позволяет связать теоретические знания с реальными жизненными ситуациями. Научная новизна заключается в том, что на основе практических результатов обоснована эффективность специально разработанного сборника кейсов по биологии, который одновременно развивает не только предметные знания, но и такие навыки XXI века, как анализ проблем, критическое мышление и работа в команде. Автор приходит к выводу, что данный метод служит важным инструментом для повышения качества образования, превращая ученика из пассивного слушателя в активного участника.

Ключевые слова: Кейс-стади, преподавание биологии, естественно-научная компетенция, интерактивные методы, педагогические технологии, компетентностный подход, кейс-технология, критическое мышление.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim paradigmasi oldiga shunchaki muayyan bilimlar majmuasini o'zlashtirgan emas, balki egallagan bilimlarini real hayotiy vaziyatlarda qo'llay oladigan, mustaqil va tanqidiy fikrlovchi shaxsni shakllantirishdek muhim vazifa qo'yilgan. Ushbu jarayonda tabiiy fanlar, xususan, biologiya ta'limi o'quvchilarda atrof-muhitga ongli munosabatni, ilmiy dunyoqarashni va tadqiqotchilik ko'nikmalarini rivojlantirishda fundamental ahamiyat kasb etadi. Aynan shu sababli, o'quvchilarda tabiiy-ilmiy kompetensiyalarni shakllantirish bugungi kun ta'limining dolzarb masalasi hisoblanadi. An'anaviy o'qitish metodlarining o'quvchini ko'pincha passiv tinglovchi

pozitsiyasida qoldirishi hamda nazariya va amaliyot o'rtasidagi uzviylikni yetarlicha ta'minlay olmasligi "Case study" (vaziyatli tahlil) kabi zamonaviy interfaol metodlarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish zaruratini yuzaga keltiradi.

Tadqiqotning ob'ekti – umumiy o'rta ta'lim maktablarida biologiya fanini o'qitish jarayoni.

Tadqiqotning predmeti – biologiya darslarida "Case study" metodidan foydalanish orqali o'quvchilarning tabiiy-ilmiy kompetensiyalarini shakllantirishning mazmuni, shakli va metodlari hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi – biologiya darslariga "Case study" metodini tatbiq etishning samarali pedagogik strategiyalarini ishlab chiqish va uning o'quvchilarning tabiiy-ilmiy kompetensiyalarini rivojlantirishga ta'sirini tajribada asoslashdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish yo'lida quyidagi vazifalar belgilab olindi:

1. "Tabiiy-ilmiy kompetensiya" tushunchasining mohiyatini, uning tarkibiy qismlarini ilmiy-pedagogik adabiyotlar asosida tahlil qilish;
2. Biologiya ta'limida "Case study" metodini qo'llashning didaktik imkoniyatlari va o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash;
3. Biologiya fanining fundamental mavzulariga moslashtirilgan, o'quvchilarda muammoli vaziyatni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiruvchi keyslar to'plamini ishlab chiqish va aprobatsiyadan o'tkazish;
4. "Case study" metodining o'quvchilar kompetensiyalarining rivojlanish dinamikasiga ta'sirini tajriba-sinov ishlari orqali baholash va olingan natijalar asosida o'qituvchilar uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

ADABIYOTLAR TAHLILI

O'quvchilarning tabiiy-ilmiy kompetensiyalarini rivojlantirish va ta'lim jarayoniga interfaol metodlarni integratsiya qilish masalalari jahon va mahalliy pedagogika fanida keng ko'lamda tadqiq etilgan. Mazkur yo'nalishdagi ishlarni uch guruhga ajratib tahlil qilish maqsadga muvofiq.

Birinchi guruhga, "Case study" metodining nazariy va amaliy asoslarini tadqiq etgan xorijiy olimlarning ishlari kiradi. Xususan, Garvard universiteti olimlari L.B.Barnes, C.R.Christensen va A.J.Hansen o'zlarining fundamental ishlarida keys-stadini shunchaki bir metod emas, balki "ishtirokchiga asoslangan o'qitish san'ati" sifatida ta'riflab, uning talabalarda tahliliy va qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishdagi beqiyos o'rnini asoslab berishgan ^[1]. D.L.Shulman esa "Case study" o'qituvchilarga kasbiy bilimlarni ("pedagogical content knowledge") real sinf xonasi sharoitlariga bog'lash imkonini beruvchi kuchli vosita ekanligini ta'kidlaydi ^[2]. C.Ar-mistead o'z tadqiqotlarida keyslarni biznes-tahildan ta'limga muvaffaqiyatli tatbiq etish strategiyalarini ishlab chiqqan bo'lsa ^[3], W.Wassermann keys-stadi metodining didaktik tamoyillari, ya'ni muammoni aniq belgilash, muqobil yechimlarni tahlil qilish va eng maqbul variantni tanlash bosqichlarini ilmiy asoslab bergan ^[4]. Ushbu xorijiy tadqiqotlar keys-stadining umumdida didaktik imkoniyatlarini keng yoritib beradi, biroq ularda metodni aynan biologiya fanining o'ziga xos xususiyatlariga (masalan, ekologik muvozanat, genetik kasalliklar tahlili kabi mavzularga) moslashtirish masalalariga kamroq e'tibor qaratilgan.

Ikkinchi guruh tadqiqotlari O'zbekiston olimlarining interfaol ta'lim texnologiyalari va kompetensiyaviy yondashuvga bag'ishlangan ishlaridir. Jumladan, O'.Tolipov va M.Usmonboyeva o'zlarining ilmiy ishlarida pedagogik texnologiyalarning nazariy asoslari va ularni o'quv jarayoniga tatbiq etish mexanizmlarini chuqur tahlil qilganlar ^[5]. N.Muslimovning ishlari bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarida kasbiy kompetentlikni shakllantirish muammolariga bag'ishlangan bo'lib, unda interfaol metodlarning o'zni alohida ko'rsatib o'tilgan ^[6]. J.G'.Yo'ldoshev va S.A.Usmonovlar zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilishning ilg'or tajribalarini umumlashtirganlar ^[7]. Ushbu mahalliy olimlarning ishlari mamlakatimiz ta'lim tizimi uchun muhim nazariy-metodologik baza vazifasini o'taydi. Ammo, ushbu tadqiqotlarda "Case study" metodini aynan biologiya fanidan tabiiy-ilmiy kompetensiyalarni shakllantirish vositasi sifatida maxsus o'rganilmagan.

Uchinchi guruhga esa bevosita biologiya o'qitish metodikasiga bag'ishlangan ishlarni kiritish mumkin. P.V.Ivanov kabi tadqiqotchilar o'z ishlarida biologiya ta'limida muammoli o'qitish texnologiyalaridan foydalanishni targ'ib qiladilar, bu esa o'z mohiyatiga ko'ra keys-stadiga yaqin turadi ^[8]. Biroq bu ishlarda ham tayyor keyslarni tahlil qilishdan ko'ra, o'quvchilar oldiga muammoli savol qo'yishga ko'proq urg'u beriladi.

Yuqoridagi tahlillardan ko'rinib turibdiki, mavjud adabiyotlarda "Case study" metodining umumiy jihatlar va O'zbekistonda kompetensiyaviy yondashuvning nazariy asoslari yetarlicha yoritilgan. Biroq, aynan umumta'lim maktablari biologiya dasturining muayyan mavzulariga (masalan, "OITSning kelib chiqishi va tarqalishi", "Orol dengizi qurishining ekologik oqibatlar", "GMO mahsulotlarining foydasi va zarari") moslashtirilgan, o'quvchilarda ham fanga oid bilimlarni, ham tanqidiy fikrlash, ham hamkorlikda ishlash kabi "yumshoq ko'nikmalar"ni bir paytning o'zida shakllantirishga yo'naltirilgan maxsus keyslar to'plamini ishlab chiqish va uning samarasini amaliyotda asoslash masalasi alohida ilmiy-tadqiqot ishini talab etadi. Ushbu maqola ana shu ilmiy bo'shliqni to'ldirishga qaratilganligi bilan o'ziga xosdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot belgilangan maqsad va vazifalardan kelib chiqib, bir nechta ilmiy-pedagogik metodlar majmuasidan foydalangan holda amalga oshirildi. Tadqiqotning har bir bosqichida qo'llanilgan metodlar uning xolisligi va natijalarning ishonchligini ta'minlashga xizmat qildi. Dastlab, nazariy tahlil va sintez metodi orqali mavzuga oid falsafiy, psixologik-pedagogik adabiyotlar o'rganilib, asosiy tushunchalarning mazmun-mohiyati aniqlandi. Jumladan, "kompetensiya" atamasi ostida o'quvchining nafaqat o'zlashtirgan bilimlari, balki bu bilimlarni notanish, hayotiy vaziyatlarda muvaffaqiyatli qo'llay olish qobiliyati tushunildi. Shuningdek, tadqiqotimizning markaziy texnologiyasi bo'lgan "Case study" – ya'ni, real yoki unga maksimal darajada yaqinlashtirilgan muammoli vaziyatni o'quvchilar tomonidan tahlil qilish, muhokama etish va yechim topishga asoslangan o'qitish metodi ekanligi belgilab olindi. Bu ta'riflar tadqiqotning konseptual asosini yaratishga imkon berdi. Shuningdek, an'anaviy o'qitish usullari bilan "Case study" metodini qo'llash natijalarini o'zaro solishtirish uchun qiyosiy tahlil metodidan foydalanildi, bu interfaol metodning afzalliklarini aniq ko'rsatkichlar orqali ochib berishga yordam berdi.

Tadqiqotning amaliy bosqichi pedagogik kuzatuv va pedagogik eksperiment metodlariga tayandi. Kuzatuv jarayonida o'quvchilarning darsga munosabati, interfaol metodga moslashish dinamikasi va motivatsiyasidagi o'zgarishlar qayd etib borildi. Tadqiqotning asosiy isboti sifatida o'tkazilgan pedagogik eksperiment esa ikki guruh – an'anaviy usulda o'qitilgan nazorat guruhi hamda maxsus ishlab chiqilgan biologik keyslar to'plami asosida ta'lim olgan tajriba guruhini qamrab oldi. Eksperiment natijalari o'quvchilarning bilim darajasi, muammoni tahlil qilish va jamoada ishlash ko'nikmalarini baholashga qaratilgan maxsus testlar, so'rovnomalar va amaliy topshiriqlar orqali o'lchandi.

Yakuniy bosqichda, pedagogik eksperiment natijasida olingan miqdoriy ko'rsatkichlarning ishonchligi va ular orasidagi farqning statistik ahamiyatga egaligini isbotlash uchun matematik-statistik tahlil metodlaridan (o'rtacha arifmetik qiymatni hisoblash, o'sish dinamikasini foizlarda ifodalash) foydalanildi. Bu metod tajriba-sinov ishlarining xulosalari shaxsiy taxminlarga emas, balki aniq hisob-kitoblarga asoslanganligini ko'rsatishga xizmat qildi. Ushbu metodologik yondashuv tadqiqot muammosini har tomonlama o'rganish va "Case study" metodining biologiya ta'limidagi samarasini ilmiy jihatdan asoslangan xulosalar orqali isbotlashga zamin yaratdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqotning metodologiyasiga muvofiq, "Case study" metodining o'quvchilarning tabiiy-ilmiy kompetensiyalarini shakllantirishdagi samaradorligini baholash maqsadida pedagogik eksperiment o'tkazildi. Eksperiment Buxoro shahridagi 2 ta umumta'lim maktabining 9-sinf o'quvchilari orasida, jami 203 nafar o'quvchini (ularning 101 nafari tajriba, 102 nafari nazorat guruhiga kiritildi) qamrab oldi. Tajriba-sinov ishlari 2023-2024 o'quv yili davomida amalga oshirildi va uch bosqichda olib borildi:

- 1) aniqlash bosqichi (dastlabki diagnostika);
 - 2) shakllantirish bosqichi (metodni amaliyotga joriy etish);
 - 3) taqqoslash bosqichi (yakuniy natijalarni tahlil qilish).
1. **Aniqlash bosqichi:** Dastlab, har ikkala guruh o'quvchilarining tabiiy-ilmiy kompetensiyalarining boshlang'ich darajasi standartlashtirilgan testlar va muammoli vaziyatni yechishga qaratilgan amaliy topshiriqlar orqali baholandi. Baholash quyidagi uch asosiy mezon bo'yicha amalga oshirildi:
 - Fanga oid bilimlar (nazariy): Biologik atamalar, qonuniyatlar va jarayonlarni bilish darajasi.
 - Muammoni tahlil qilish (amaliy ko'nikma): Berilgan vaziyatdagi asosiy muammoni ajrata olish, uning sabablarini topish va yechimlar taklif qilish.
 - Hamkorlikda ishlash (kommunikativ ko'nikma): Kichik guruhlarda fikr almashish va umumiy xulosaga kela olish qobiliyati.

Dastlabki natijalar ikkala guruhning ko'rsatkichlari deyarli bir xil ekanligini va statistik jihatdan ahamiyatli farqqa ega emasligini ko'rsatdi, bu esa eksperimentning xolisligini ta'minladi.
 2. **Shakllantirish bosqichi:** O'quv yili davomida nazorat guruhlarida biologiya darslari an'anaviy metodlar (ma'ruza, tushuntirish, kitob bilan ishlash) asosida davom ettirildi. Tajriba guruhlarida esa, shu mavzular doirasida maxsus ishlab chiqilgan keyslar to'plamidan foydalanildi. Bu jarayonda o'quvchilar passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylanib, muammoni mustaqil o'rganish, dalillar izlash va o'z pozitsiyasini himoya qilishga o'rgandilar. Keyslar kichik guruhlarda tahlil qilish uchun mo'ljallangan bo'lib, o'quvchilarga quyidagi kabi aniq topshiriqlar shaklida taqdim etildi. Masalan, "Odam genetikasi" mavzusidagi dars uchun berilgan keys-topshiriq mazmuni:

Keys-topshiriq: "Irsiyat sirlari"

Vaziyat (Keys): Tibbiyot markaziga yosh oila (er va xotin) murojaat qildi. Ularning ikkisi ham sog'lom, ammo ayolning oilasida (bobosi va amakisi) gemofiliya (qon ivimasligi) kasalligi uchragan. Erkakning oilasida bu kasallik hech qachon kuzatilmagan. Hozirda ular farzand kutishmoqda va bo'lajak farzandda gemofiliya kasalligining paydo bo'lish ehtimolidan xavotirda. Ular sizga genetik-maslahatchi sifatida murojaat qilishdi. Guruhlar uchun savol va topshiriqlar:

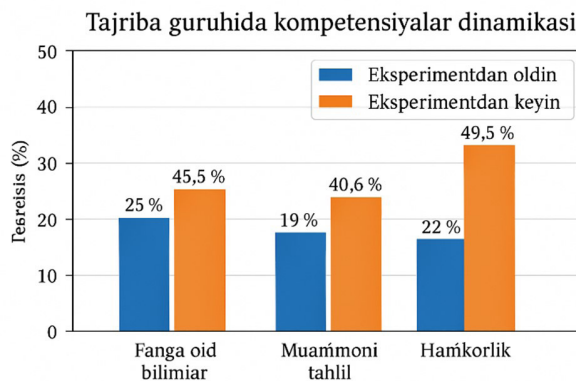
- Muammoni aniqlang: Oilaning asosiy xavotiri nimadan iborat? Gemofiliya kasalligi qanday genetik xususiyatga ega (dominant/retsessiv, jinsga birikkan/birikmagan)? Bu kasallikning nasldan-naslga o'tish mexanizmini tushuntiring.
 - Ma'lumotlarni tahlil qiling: Vaziyatda berilgan ma'lumotlar asosida oilaning shajara sxemasini tuzing. Kimlar kasallik tashuvchi bo'lishi mumkinligini aniqlang.
- Yechim yo'llarini taklif qiling:
- Ushbu oilada gemofiliya bilan kasallangan o'g'il farzand tug'ilish ehtimolini foizda hisoblang.
 - Kasallik tashuvchi bo'lgan qiz farzand tug'ilish ehtimoli qanday?
 - Oilaga qanday genetik tahlillardan o'tishni va qanday maslahatlar bergan bo'lar edingiz?
 - Taqdimot tayyorlang: O'z yechimlaringizni dalillar (genetik sxemalar, hisob-kitoblar) asosida boshqa guruhlariga taqdimot qiling va o'z pozitsiyangizni himoya qiling.
- Shu kabi keyslar, masalan, "Ekologiya" bo'limida Orol dengizi fojiasining ekologik oqibatlari va uni yumshatish yo'llari haqida tahliliy ma'lumotlar va statistikalar asosida taqdim etildi. Bu kabi amaliy ishlar o'quvchilarda nafaqat fanga qiziqishni oshirdi, balki ularning tanqidiy fikrlash, tahlil qilish va muammoga yechim topa olish kompetensiyalarini bevosita shakllantirishga xizmat qildi.
- 3. Taqqoslash bosqichi va natijalar tahlili:** O'quv yili yakunida har ikkala guruhda xuddi dastlabki diagnostikada qo'llanilgan baholash vositalari yordamida yakuniy nazorat o'tkazildi. Olingan natijalar o'rtasida sezilarli farq kuzatildi.

1-jadval: Tajriba va nazorat guruhlarida tabiiy-ilmiy kompetensiyalarning shakllanganlik darajasining qiyosiy tahlili (eksperiment yakunida, % hisobida)

Baholash mezonlari	Guruh	Yuqori daraja	O'rta daraja	Quyi daraja
Fanga oid bilimlar	Nazorat guruhi	24.5%	52.0%	23.5%
	Tajriba guruhi	45.5%	47.5%	7.0%
Muammoni tahlil qilish	Nazorat guruhi	18.6%	45.1%	36.3%
	Tajriba guruhi	40.6%	51.5%	7.9%
Hamkorlikda ishlash	Nazorat guruhi	21.6%	42.1%	36.3%
	Tajriba guruhi	49.5%	44.6%	5.9%

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, "Case study" metodi qo'llanilgan tajriba guruhida barcha mezonlar bo'yicha yuqori darajadagi ko'rsatkichlar nazorat guruhiga nisbatan sezilarli darajada oshgan. Ayniqsa, muammoni tahlil qilish (22 foizlik farq) va hamkorlikda ishlash (27.9 foizlik farq) kabi amaliy kompetensiyalarda o'sish sur'ati yuqori bo'lgan.

O'sish dinamikasini yaqqolroq ko'rsatish uchun quyidagi diagrammadan foydalanamiz:

1-diagramma: Tajriba guruhida kompetensiyalarning eksperimentdan oldingi va keyingi holati (yuqori daraja, % hisobida)

Olingan statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, biologiya darslarida an'anaviy metodlar o'quvchilarga asosan fanga oid nazariy bilimlarni berish bilan cheklanadi. Mavjud muammo shundaki, bu usullar o'quvchida olgan bilimni real hayotiy muammolarga tatbiq etish, tanqidiy tahlil qilish va jamoaviy yechim topish kabi XXI asr talab qilayotgan muhim ko'nikmalarni yetarlicha shakllantirmayapti. "Case study" metodini qo'llash esa, o'quv jarayonini faollashtirib, nazariyani amaliyot bilan bevosita bog'laydi va natijada tabiiy-ilmiy kompetensiyalarning barcha tarkibiy qismlari bo'yicha barqaror o'sishga erishish imkonini beradi. Tajriba guruhi natijalari (fanga oid bilimlar 1.8 barobar, muammoni tahlil qilish 2.1 barobar, hamkorlikda ishlash 2.2 barobar o'sishi) bu fikrni to'liq tasdiqlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan ilmiy-pedagogik tadqiqotlar va tajriba-sinov ishlari natijalari shuni ko'rsatadiki, umumta'lim maktablarida biologiya fanini o'qitishda an'anaviy metodlar (ma'ruza, tushuntirish) o'quvchilarga asosan fanga oid nazariy bilimlarni berish bilan cheklanmoqda. Bu esa o'z navbatida, o'quvchilarning egallagan bilimlarini real hayotiy vaziyatlarga tatbiq etish, muammoning ildizini tahlil qilish va jamoaviy yechim topish kabi XXI asr talab qilayotgan muhim kompetensiyalarni yetarli darajada shakllantirmaslik muammosini keltirib chiqarmoqda.

Tadqiqot natijalari "Case study" (muammoli vaziyat) metodini biologiya darslariga integratsiya qilish o'quv jarayonining samarasini keskin oshirishini isbotladi. Mazkur metodni qo'llagan tajriba guruhida nazorat guruhiga nisbatan tabiiy-ilmiy kompetensiyalarning barcha tarkibiy qismlari, xususan, muammoni tahlil qilish (22 foizlik o'sish) va hamkorlikda ishlash (27.9 foizlik o'sish) kabi amaliy ko'nikmalar bo'yicha sezilarli ijobiy dinamika kuzatildi. Demak, "Case study" metodi shunchaki darsni qiziqarli o'tkazish vositasi emas, balki nazariyani amaliyot bilan bog'laydigan, o'quvchini passiv tinglovchidan faol tadqiqotchiga aylantiradigan va natijada ta'lim sifatini oshiradigan samarali pedagogik texnologiya ekanligi o'zining ilmiy-amaliy isbotini topdi.

Yuqoridagi xulosalar va aniqlangan muammolardan kelib chiqib, biologiya fanini o'qitish samaradorligini oshirish bo'yicha quyidagi tavsiyalar ilgari suriladi:

O'quv dasturlarini takomillashtirish: Respublika ta'lim markazi tomonidan umumta'lim maktablarining biologiya fani dasturiga "Case study" metodidan foydalanishni nazarda tutuvchi mavzular va soatlar ajratish tavsiya etiladi. Har bir chorakda kamida 2-3 ta darsni aynan amaliy keyslarni tahlil qilishga yo'naltirish maqsadga muvofiq.

Metodik baza yaratish: Xalq ta'limi vazirligi va Abdulla Avloniy nomidagi milliy-tadqiqot instituti tomonidan biologiya fanining har bir bo'limiga (masalan, "Botanika", "Zoologiya", "Odam va uning salomatligi", "Ekologiya") moslashtirilgan, O'zbekiston sharoitiga oid (masalan, Orol fojiasi, endemik o'simliklar, mahalliy irsiy kasalliklar) keyslar banki va ularni dars jarayonida qo'llash bo'yicha metodik qo'llanmalar ishlab chiqish va ommalashtirish.

O'qituvchilarning malakasini oshirish: Hududiy pedagoglarni yangi metodikalarga o'rgatish milliy markazlari o'quv dasturlariga "Interfaol metodlarni, xususan, "Case study" texnologiyasini biologiya darslarida qo'llash" nomli maxsus modul kiritish. Ushbu kurslar nafaqat nazariy bilim berish, balki o'qituvchilarga mustaqil ravishda keyslar yaratish va ularni sinfdan aprotatsiya qilish ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilishi lozim.

Baholash tizimini moslashtirish: O'quvchilarning nafaqat yod olgan bilimlarini, balki muammoni tahlil qilish, kreativ yechim taklif etish va jamoada ishlash qobiliyatlarini baholaydigan mezonlarni (kriterialarni) joriy etish. Bu o'zgarish o'quvchilarni va o'qituvchilarni kompetensiyaviy yondashuvga yanada ko'proq rag'batlantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Barnes L. B., Christensen C. R., Hansen A. J. Teaching and the Case Method: Text, Cases, and Readings. – Boston: Harvard Business School Press, 1994. – 320 p.
2. Shulman L.S. Those who understand: Knowledge growth in teaching // Educational Researcher. – 1986. – Vol. 15, No. 2. – pp. 4-14.
3. Armistead C.G. The use of case studies in the teaching of marketing // The Marketing Review. – 2002. – Vol. 2, No. 3. – pp. 229-242.
4. Wassermann S. The Art and Science of Teaching with Case Studies: A Practical Guide for Beginning and Experienced Teachers. – New York: Teachers College Press, 1994. – 208 p.
5. Толипов Ў.Қ., Усмонбоева М. Педагогик технологияларнинг татбиқий асослари. – Тошкент: "Фан", 2006. – 262 б.
6. Muslimov N.A. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini kasbiy shakllantirish. Monografiya. – T.: "Fan", 2004. – 128 b.
7. Yo'ldoshev J.G', Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilish. – T.: "Fan va texnologiya", 2008. – 132 b.
8. Иванов П.В. Проблемное обучение как средство развития познавательной активности на уроках биологии // Биология в школе. – 2011. – № 5. – С. 38-44.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.